

ВЗАЄМОДІЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У БОРОТБІ З ОРГАНІЗОВАНОЮ
ЗЛОЧИННІСТЮ

У зв'язку з необхідністю посилення боротьби з організованою злочинністю і корупцією, що, як зазначено в Указі Президента України від 8 лютого 2003 року № 84 «Про невідкладні додаткові заходи щодо посилення боротьби з організованою злочинністю і корупцією», продовжують завдавати значної шкоди справі забезпечення прав і свобод громадян, гальмувати розвиток економіки та становлення ринкових відносин, – координація взаємодії правоохоронних органів набуває суттєвого значення [1].

Особлива небезпека організованої злочинності пояснюється не тільки заподіяним суспільству значним матеріальним збитком, втратою великою кількістю його громадян життя, здоров'я, майна внаслідок дій учасників організованих злочинних угруповань, але й більш широким колом факторів. До них належить, зокрема, формування і поширення у суспільстві ціннісних орієнтацій на уседозволеність і моральне розбещення десятків і сотень тисяч людей, які втягуються у ті чи інші форми пособництва організованій злочинній діяльності. Організована злочинність – складне антисоціальне явище, яке не має державних кордонів. Поширення організованої злочинності в Україні повторило шлях більшості країн післярадянського періоду, чому сприяли такі фактори, як розпад бюрократичних структур держави, порушення принципів соціальної справедливості, девальвація моральних цінностей, вихід з примітивного стану «безподаткової» тіньової економіки тощо.

Зростаючі масштаби організованої злочинності завдають реальної загрози безпеці держави і суспільства, тому що вона посилює свої позиції через монополізацію багатьох видів протиправної діяльності, використовуючи відсутність надійних механізмів захисту ринкових відносин, активно впроваджується у нові економічні структури, прагне зберегти пануючий стан у розподільчій сфері, заблокувати процес реформ. Мають місце непоодинокі факти, коли злочинні формування, користуючись безкарністю, а часом і потуранням правоохоронних органів, діють усе більш зухвало, перетворюючи великі території у свої «вотчини». Вони контролюють такі доходні види протиправної діяльності, як наркобізнес, проституція, азартні ігри, нелегальна торгівля зброєю, людьми, вимагання тощо. Примітивні злочини поступаються місцем великомасштабним злочинним акціям, глибокому проникненню через корумповані зв'язки в економіку і фінансову систему, спробам впливати на політику держави у цій сфері.

Організована злочинність стає одним із основних факторів політичної та соціально-економічної нестабільності у державі.

За умов здобуття Україною незалежності правоохоронні органи опинилися у дуже складній ситуації, яка викликана різкою зміною економічних, соціальних і політичних умов, криміналізацією суспільства. Тому во-

ни вимушені шукати нові, більш ефективні засоби здійснення своєї діяльності, пріоритетним з яких є оперативно-розшукова діяльність.

Відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [2], оперативно-розшукова діяльність щодо попередження і розкриття злочинів, скоєних організованими злочинними групами, бандами, злочинними організаціями і співтовариствами, здійснюється оперативними підрозділами Служби безпеки України, органів внутрішніх справ, Прикордонних військ, Управління державної охорони, податкової міліції, органів і установ Державного департаменту України з питань виконання покарань.

Координація взаємодії суб'єктів оперативно-розшукової діяльності, які ведуть боротьбу з організованою злочинністю, здійснюється Координаційним комітетом по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю, створеним при Президентові України. Положення про цей Комітет затверджено Верховною Радою України, а його діяльність окреслена Законом України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» [3].

Внаслідок спеціалізації і розширення функцій зазначених правоохоронних структур склалася ситуація, коли спостерігається збіг компетенцій оперативно-розшукових служб різних відомств, які, керуючись Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», застосовують традиційні для цих органів засоби, методи, тактику і використовують специфічні оперативні можливості у боротьбі з організованою злочинністю, разом з тим, мають відомчу систему показників своєї роботи, розрізненість та, у деякій мірі, конкурентність діяльності.

Координація діяльності цих підрозділів відбувається, найчастіше, шляхом створення слідчо-оперативних, міжвідомчих або робочих груп чи дружніх стосунків окремих працівників і має за мету підвищення оперативності взаємного інформування, швидкого реагування на діяльність злочинного угруповання. Паралельно відбувається обмін досвідом боротьби з організованою злочинністю.

Усі ці відомства збирають інформацію про наявність загроз суспільно-політичній та економічній безпеці держави, стан і тенденції поширення організованої злочинності, можливість виникнення надзвичайних ситуацій, що можуть мати екологічні, технологічні та інші негативні наслідки.

На державному та міжрегіональному рівнях організація і проведення спільних комплексних заходів по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю здійснюється за окремими дорученнями чи розпорядженнями Президента України, інших центральних органів виконавчої влади та має поодинокий характер. Координаційний комітет не є постійно діючим органом та не забезпечує зазначеної постійної взаємодії правоохоронних підрозділів.

Взагалі ж, існують відомчі нормативні акти, що передбачають взаємодію оперативних підрозділів різних відомств. Наприклад, спільна діяльність підрозділів Служби безпеки України щодо видпрацювання стратегії боротьби з організованою злочинністю з іншими правоохоронними

структурами, згідно з Законом України «Про Службу безпеки України» [4], будується на основі інформаційно-аналітичної роботи, що є складовим елементом управлінської діяльності СБУ, МВС, ДПА тощо.

Тому, наприклад, організація взаємодії між підрозділами податкової міліції та іншими правоохоронними структурами регламентується Законом України «Про державну податкову службу в Україні» [5], який передбачає за дорученням спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю проводити перевірки своєчасності подання та достовірності документів, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків, інших платежів та передавати відповідним правоохоронним органам матеріали за фактами правопорушень, за які передбачено кримінальну відповідальність, якщо їх розслідування не належить до компетенції податкової міліції.

Державна прикордонна служба взаємодіє з іншими суб'єктами в боротьбі з організованою злочинністю відповідно до законів України «Про державний кордон України» [6] та «Про Прикордонні війська України» [7]. З метою удосконалення правового регулювання діяльності, пов'язаної з додержанням законності і правопорядку на державному кордоні, Кабінетом Міністрів України затверджений Порядок здійснення координації діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань додержання режимів на державному кордоні [8].

Важливо зазначити те, що прикордонні підрозділи мають можливість отримувати оперативно-розшукову інформацію не тільки з території України, але і поза її межами під час виконання покладених на них функцій. Ці обставини особливо важливо враховувати у боротьбі з незаконним обігом наркотиків, зброї, радіоактивних і інших особливо небезпечних речовин.

Взаємодія митних органів з іншими правоохоронними структурами будується, насамперед, виходячи з положень Митного кодексу України [9] з метою виявлення контрабанди, незаконних валютних операцій та інших протиправних діянь з валютними цінностями, що стосуються митного контролю, ухилення від сплати митних платежів, а також по справах про інші злочини, проведення дізнання, яке віднесене до компетенції митних органів України, при запитах міжнародних митних організацій, інших компетентних органів іноземних держав відповідно до міжнародних угод України по митних питаннях. Разом з тим, неодноразові пропозиції митних органів України про надання їм функцій оперативно-розшукової діяльності підтримки з боку законодавчої влади не мали. Тому зазначену діяльність за цим напрямком здійснює, в основному, Служба безпеки України.

Участь у боротьбі з організованою злочинністю органів і установ Державного департаменту України з питань виконання покарань, у тому числі і шляхом застосування заходів оперативно-розшукової діяльності, здійснюється на підставі чинного законодавства та передбачає постійну взаємодію з територіальними правоохоронними органами, про що свідчить навіть наявність відповідного звітного показника у їх діяльності.

На нашу думку, було б доцільно проводити на місцях щоквартальні міжвідомчі наради правоохоронних органів щодо аналізу криміногенної обстановки по загально-кримінальних злочинах та у сфері економіки, оподаткування, споживчого ринку, що стали відомими у процесі здійснення ними оперативно-розшукової діяльності.

Організована злочинність породила нову кримінальну ситуацію, яка вимагає для її вирішення невідкладних законодавчих, організаційно-управлінських заходів, значних матеріальних ресурсів на оснащення правоохоронних органів і навчання співробітників новим формам і методам боротьби з організованою злочинною діяльністю.

Однією з причин недостатньо ефективної боротьби з цим явищем є недосконалі наукова розробка проблеми, відсутність ясних уявлень про стратегію та ідеологію цієї боротьби, а також комплексної правової, кримінологічної, криміналістичної та оперативно-розшукової концепції і відповідних наукових рекомендацій з виявлення, розкриття, розслідування і попередження організованої злочинної діяльності.

Список літератури: 1. Указ Президента України від 6 лютого 2003 року № 84 «Про невідкладні додаткові заходи щодо посилення боротьби з організованою злочинністю і корупцією». К., 2003. 2. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність від 18 лютого 1992 р. № 2135-ХІІ. К., 1992. 3. Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 р. № 3341-ХІІ. К., 1993. 4. Закон України про «Службу безпеки України» від 25 березня 1992 р. № 229-ХІІ. К., 1992. 5. Закон України «Про Державну податкову службу в Україні» від 4 грудня 1990 р. № 509-ХІІ. К., 1990. 6. Закон України «Про державний кордон України» від 4 листопада 1991 р. № 777-ХІ. К., 1991. 7. Закон України «Про Прикордонні війська України» від 4 листопада 1991 р. № 1779-ХІІ. К., 1991. 8. Постанова Кабінету Міністрів України від 18 січня 1999 р. № 48 «Про затвердження Порядку здійснення координації діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань додержання режимів на державному кордоні». К., 1999. 9. Митний кодекс України. 12 грудня 1991 р. № 1970-ХІІ. К., 1991.

Надійшла до редколегії 04.03.03